

Utrecht University

Het effect van etnische achtergrond op het positief sociaal kapitaal van jongeren en in hoeverre opleidingsniveau hierin een rol speelt

Een kwantitatief onderzoek

Abstract

In dit onderzoek staat het effect van etnische achtergrond op het positief sociaal kapitaal van jongeren centraal. Er wordt ook gekeken in hoeverre opleidingsniveau hierin een rol speelt. De onderzoeksvraag die hierin centraal staat luidt: *“In hoeverre bepaalt de etnische achtergrond van jongeren zijn of haar omvang in positief sociaal kapitaal en in welke mate speelt opleidingsniveau hierin een rol?”* De wetenschappelijke relevantie van deze studie wordt veroorzaakt door de toespitsing op jongeren in Nederland omtrent positief sociaal kapitaal. Met behulp van de CILS-NL data is dit effect onderzocht aan de hand van een meervoudige regressieanalyse. Dit is gedaan door opleidingsniveau als moderatie-variabele mee te nemen. Enerzijds was de verwachting dat jongeren met een migratieachtergrond minder positief sociaal kapitaal bezitten dan Nederlandse jongeren. Anderzijds was de hypothese dat dit effect toeneemt naarmate het opleidingsniveau stijgt. Uit de resultaten is gebleken dat het hebben van een migratieachtergrond een negatief effect heeft op de omvang van positief sociaal kapitaal van jongeren in Nederland, wat de eerste hypothese bevestigt. Tevens blijkt dat dit effect stijgt naarmate het opleidingsniveau daalt van jongeren in Nederland. Dit is niet in lijn met de tweede hypothese. Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden nader toe te spitsen op de hoeveelheid en sterkte van de positieve netwerken en hierbij een grotere leeftijdsrange te analyseren.

Trefwoorden: *positief sociaal kapitaal; etnische achtergrond; sociale identiteitstheorie; discriminatie; integratie-paradox; opleidingsniveau*

Malou van Beek – 6237754

Bachelor-scriptie Sociologie, Universiteit Utrecht

Begeleider 1: Eva Jaspers

Begeleider 2: Christian Fang

14 juni 2021

1. Inleiding

Het concept 'sociaal kapitaal' is over de tijd heen steeds populairder geworden in verschillende disciplines binnen de sociale wetenschap (Adler & Kwon, 2002). Sociaal kapitaal zijn bronnen die verband houden met interpersoonlijke relaties (Robison, Schmid & Siles, 2002). Sociale netwerken zijn hierin belangrijk omdat ze helpen bij het verwerven van sociaal kapitaal. Onder sociale netwerken worden groeperingen verstaan waar een persoon banden mee onderhoudt voor het in zekere mate vervullen van zijn of haar basisbehoefte (Pulinx, 2016). Dit kunnen vrienden, familie of kennissen zijn. Deze sociale netwerken zorgen dan ook voor sociale ondersteuning. Uit eerder onderzoek blijkt dat deze sociale ondersteuning zorgt voor stressvermindering, preventief werkt tegen depressie en dat het de maatschappelijke kansen van mensen vergroot. Daarnaast werkt het bij de verwerking van ernstige of traumatische gebeurtenissen (Pulinx, 2016). Het sociaal kapitaal, dat wordt verworven door sociale netwerken, zorgt voor meer kansen in het vinden van een baan (Wijnen, 2018). Sociaal kapitaal komt ook terug binnen het onderwijs. Bij jongeren speelt dit namelijk een positieve rol in de mate waarin zij presteren op school (Calvó-Armengol, Patacchini & Zenou, 2009). Daarnaast heeft sociaal kapitaal invloed op het welzijn van mensen. Het blijkt dat er een positieve relatie is tussen sociale steun die jongeren krijgen van ouders, vrienden en leraren en de mate van welzijn (Chu, Saucier & Hafner, 2010). Aangezien deze jongeren de toekomst vormen is het van belang dat zij een goed welzijn hebben en daarbij schoolprestaties kunnen optimaliseren.

Binnen de literatuur wordt over het algemeen aangenomen dat een divers netwerk leidt tot meer toegang tot sociale hulpbronnen bij een individu (Lin, 2000; Bourdieu, 2009; Coleman, 1988). Desondanks kan sociaal kapitaal worden onderverdeeld in negatief- en positief sociaal kapitaal (de Haan, Baay & Yerkes, 2015; Baker & Dutton, 2007; Villalonga-Olives & Kawachi, 2017). Het verschil tussen deze twee begrippen is de bijdrage die het netwerk levert in het behalen van succes. Positief sociaal kapitaal zal hierin het succes van het individu bevorderen, terwijl negatief sociaal kapitaal dit succes juist belemmert (de Haan et al., 2015). Negatief sociaal kapitaal kan dus worden gezien als de mechanismen binnen sociale netwerken die niet bijdragen aan, of zelfs zullen leiden tot tegenwerkende arbeidsmarktposities. Een voorbeeld van negatief sociaal kapitaal is hierbij een criminele vriendengroep. Zulke criminele banden zouden obstakels kunnen creëren bij het opklimmen in de arbeidsmarkt (Wacquant, 1998). De bevorderende werking van positief sociaal kapitaal komt tot stand dankzij sociale steun of positieve connecties (de Haan et al., 2015). Dit kan gaan om emotionele, instrumentele, informatiele steun of kameraadschap (Ferlander, 2007).

Sociaal kapitaal wordt echter gekenmerkt door een selectieve werking. Het wordt vooral binnen het eigen, bestaande netwerk verdeeld. Buitenstaanders worden hierbij veelal buitengesloten (Pulinx, 2016). De verdeling van sociaal kapitaal kan ongelijk zijn in samenstelling, maar ook op het gebied van omvang (Lith, 2016). In Nederland zien we deze ongelijke verdeling terugkomen bij mensen die behoren tot de etnische minderheden. Mensen met een migratieachtergrond worden volgens het CBS gezien als personen waarvan ten minste één van de ouders in het buitenland is geboren (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019a). Zij krijgen door discriminatie minder kansen op de arbeidsmarkt en zo ook bij het vinden van een baan (Stevens, Clycq, Timmerman & Van Houtte, 2011). Deze ongelijke kansen op de arbeidsmarkt voor mensen met een etnische achtergrond verkleinen over het algemeen ook hun kansen op het leggen van contacten (Atkinson, Liem & Liem, 1986). Hierdoor krijgen zij minder kansen om sociale netwerken op te bouwen dan mensen zonder migratieachtergrond. Volgens Granovetter (2005) zal een klein sociaal netwerk weer leiden tot minder kansen in de maatschappij of bij het vinden van een plek op de arbeidsmarkt. De kleine kansen bij het vinden van een baan kunnen leiden tot een minimale optimalisatie van maatschappelijke uitkomsten en grote gevolgen voor de economie (Machin & Manning, 1999). Het is zodoende van maatschappelijk belang om verdere aandacht te vestigen op de netwerken van etnische minderheden en dit nader te analyseren.

Ondanks deze scheve verdeling van sociaal kapitaal blijkt dat het thema ‘diversiteit’ op verschillende studieniveaus als steeds belangrijker wordt ervaren. Vooral het ‘minder wit’ maken binnen universiteiten is hierin belangrijk (Pot, 2017). Diversiteit blijkt namelijk een stimulerende factor te zijn bij het kunnen benutten van talent. Zowel diversiteit in leeftijd, sekse, etniciteit en cultuur kunnen hierbij een positief effect hebben op hoe organisaties functioneren (Rijksoverheid, 2017). In Nederland zien we deze diversiteit terugkomen door het belang van genderstudies groter te maken en plannen te maken om de gelijkheid en diversiteit te vergroten (Bosch, 1998; Agirdag, 2016). Wel blijkt over het algemeen dat individuen die hoger opgeleid zijn een vaak groter en heterogener netwerk hebben, wat een grote hoeveelheid en verscheidenheid aan zwakke banden omvat. Dit is in tegenstelling tot individuen die een laag opleidingsniveau hebben (Fischer 1982; McPherson, Smith-Lovin & Brashears, 2006). Dit kan komen doordat laagopgeleiden sneller ethnocentrisch handelen dan hoogopgeleiden volgens een onderzoek van Van Bohemen, Kemmers en de Koster (2012). Het opleidingsniveau van de ouders speelt hierin volgens Andersson (2018) geen rol. Son & Lin (2008) zeggen daarentegen juist dat etnische minderheden minder sociaal kapitaal bezitten op de werkvloer, ongeacht hun

opleidingsniveau. In dit onderzoek zal dit modererende effect van opleidingsniveau dus verder worden geanalyseerd.

Tevens is er binnen de sociale wetenschap een conflicterend bewijs of etnische afkomst daadwerkelijk invloed kan hebben op het sociaal kapitaal van een persoon. De contacttheorie zegt hierbij dat naarmate men meer optrekt met mensen van de eigen groep, vooroordelen zullen afnemen naar de andere groep. Zo zullen mensen die zich identificeren met een bepaalde groep ook eerder met andere groepen optrekken, waardoor de mate van positief sociaal kapitaal weinig zal verschillen naar etnische achtergrond (Allport, 1954). De realistische conflicttheorie stelt hiertegen juist dat etnische diversiteit leidt tot competitie om schaarse goederen tussen autochtonen en etnische minderheden, waardoor ethnocentrisme juist zal toenemen en groepen gescheiden zullen blijven (Scheepers, Gijsberts & Coenders, 2002). Hierdoor kan het zo zijn dat het positief sociaal kapitaal voor de ene groep groter is dan voor de andere groep. Dit onderzoek kan nieuwe inzichten bieden binnen de sociale wetenschap met betrekking tot deze theorieën, waardoor het onderzoek als wetenschappelijk relevant kan worden ervaren. Daarnaast is er nog nauwelijks onderzoek gedaan naar de mate in hoeverre opleidingsniveau samenhangt met het effect tussen etnische achtergrond en sociaal kapitaal. Het is van belang om uit te zoeken binnen welk opleidingsniveau achtergrond in grotere mate effect heeft op de hoeveelheid positief sociaal kapitaal van een individu. Zo zal dit thema verder worden geanalyseerd binnen dit betreffende niveau en zal hier meer aandacht besteed moeten worden aan het afschaffen van mogelijke discriminatie om marktkansen voor gediscrimineerde groeperingen te vergroten. Daarnaast is het belangrijk om te noemen dat jongeren en studenten binnen het onderwerp van etnische afkomst en de mate van sociaal kapitaal nog onderbelicht zijn. Er is vooral wetenschappelijk onderzoek gedaan naar volwassenen binnen deze thema's (Almgren, Magarati & Mogford, 2009; Brethouwer, 2018), waardoor de focus op een jongere leeftijdscategorie nieuwe inzichten kan bieden voor verder wetenschappelijk onderzoek.

Met behulp van de CILS-NL (The Children of Immigrants Longitudinal Study) data kan worden onderzocht of er een effect is tussen de afkomst van de jongeren op de mate van positief sociaal kapitaal en in hoeverre opleidingsniveau hier een rol in speelt. Deze uitkomsten zouden kunnen leiden tot nieuwe inzichten binnen de achtergestelde posities van etnische minderheden binnen ons land en wellicht mogelijke oplossingen om deze achtergestelde positie te verbeteren. De onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt:

“In hoeverre bepaalt de etnische achtergrond van jongeren zijn of haar omvang in positief sociaal kapitaal en in welke mate speelt opleidingsniveau hierin een rol?”

2. Theoretisch kader

Om het effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal te onderzoeken is het belangrijk om verschillende theorieën te onderscheiden van elkaar. Voordat de focus zal worden gelegd op *waarom* er verschillen zijn tussen netwerken, is het belangrijk om te benadrukken *dat* er verschillen binnen netwerken kunnen voorkomen. Zo bestaat volgens Granovetter (1973) een netwerk uit zowel sterke als zwakke banden. Volgens Granovetter (1973) kan voornamelijk emotionele steun ontleend worden door middel van de sterke banden. Desondanks is het nadeel van deze sterke banden dat de informatie binnen dit netwerk blijft. De zwakkere banden zorgen juist voor een brug naar nieuwe kansen en mogelijkheden binnen andere netwerken, waardoor er toegang tot nieuwe informatie wordt verleend (Groot, Jong & Schout, 2013). Aan de hand van onderstaande theorieën kunnen mogelijke verschillen worden verwacht *binnen* netwerken, welke invloed kunnen hebben op de mate van positief sociaal kapitaal.

2.1. Social Identity theory & Realistic Conflict Theory

Allereerst laat de Social Identity Theory (SIT) zien dat men ernaar streeft om bij een bepaalde groep te horen (Turner & Reynolds, 2010). Sociale identiteit is hierbij gebaseerd op het idee dat een individu behoort tot een sociale categorie, waarbij men positieve groepsonderscheiding probeert na te streven. Volgens deze theorie behoort je tot een groep of niet. Hierbij bestaat er geen tussenweg. Een belangrijke kanttekening bij deze theorie is dat het vaak contextafhankelijk is en dat de identiteit van een bepaalde categorie waarde moet hebben. Bij interacties tussen verschillende groepen zullen deze sociale identiteiten nog meer kracht hebben. Tevens is het bij sociale identificatie belangrijk dat je je onderscheidt van andere groepen, wat psychologische onderscheiding wordt genoemd. Deze onderscheiding van andere groepen moet gepaard gaan met het streven naar positieve sociale identiteit van de desbetreffende groep. Dit wordt sociale vergelijking genoemd (Turner & Reynolds, 2010).

Naast de Social Identity Theory is de Realistic Conflict Theory (RCT) een aansluitende theorie om nader te analyseren. Enerzijds komt hierbij 'in-group solidarity' kijken, waarbij positieve stereotypes worden benadrukt. Anderzijds is 'out-group hostility' een belangrijk aspect, dat juist focust op de negatieve stereotypes. Men die zich identificeert met een bepaalde groep ziet zichzelf dan ook als deel van de 'in-group'. Volgens Coser (1957) vindt realistisch conflict plaats als beide groepen concurreren voor schaarse bronnen in een maatschappij of wanneer één groep iets wil dat de andere groep heeft (Sherif, Harvey, White, Hood & Sherif,

1961). In dit onderzoek zou het dus kunnen zijn dat etnische minderheden positief sociaal kapitaal bezitten, dat de Nederlandse jongeren zelf ook zouden willen hebben. Andersom geldt hetzelfde. Tevens hangt conflict af van het feit of de doelen van de groepen in conflict zijn of gedeeld zijn. Deze groepscompetitie leidt tot sterkere in-group solidariteit en sterkere afkeer tegen de out-group.

Zowel de sociale identiteitstheorie als de realistische conflicttheorie kunnen worden toegepast op het huidige onderzoek. Kijkend naar de Social Identity Theory streeft men naar sociale categorisatie binnen een bepaalde groep. Het zou zo kunnen zijn dat jongeren die behoren tot de etnische minderheden vooral optrekken met jongeren die ook bij de etnische minderheden horen, om zich zo te identificeren met deze groep. Wanneer autochtone jongeren dit ook doen zal er een scheiding ontstaan naar achtergrond binnen het desbetreffende netwerk. De realistische conflicttheorie laat hierin juist zien dat autochtone jongeren bang zijn hun 'superieure positie' binnen Nederland te verliezen wanneer etnische minderheden op cultureel gebied sterk verschillen van de Nederlandse cultuur (Gijsberts & Dagevos, 2004). Omdat de groep van jongeren met een migratieachtergrond de laatste jaren sterk groeit in Nederland kan het zijn dat deze realistische conflicttheorie nog meer tot zijn recht komt (Duin, Jong & Broekman, 2006). Door de in-group solidariteit en de out-group vijandigheid in deze theorie over en weer kan het zo zijn dat mogelijk beide groepen liever niet met elkaar zullen optrekken, waardoor er een scheiding ontstaat.

Deze scheiding kan zorgen voor discriminatie over en weer naar de out-group. De etnische minderheden in deze samenleving zullen door hun minderheidspositie hier het meeste last van hebben. Deze discriminatie zien we zowel terug op de arbeidsmarkt bij het vinden van een baan als op scholen door middel van onder-advisering, waarbij de leerling een te laag advies krijgt ten opzichte van waar hij of zij tot in staat is (Thijssen, Coenders & Lancee, 2019; Timmermans, Kuyper & van der Werf, 2012). Deze ervaringen met discriminatie kunnen leiden tot onder andere een verminderd zelfvertrouwen, een laag zelfbeeld en een gebrek aan vertrouwen in anderen. Naast agressie ontstaat zo ook antisociaal en crimineel gedrag. Het is dan ook opvallend dat het grootste gedeelte van de vroegtijdige schoolverlaters een migratieachtergrond heeft (CBS, 2021b). Een belangrijke kanttekening om hier te maken is dat de etnische minderheden die niet vroegtijdig school verlaten, een HBO of universitaire opleiding afrondt (CBS, 2021a). Desondanks blijkt wel dat door deze discriminatie een onvermogen ontstaat om zich te uiten en gevoelens van wanhoop, frustratie en hulpeloosheid ontstaan (Omlo, 2014; Rispen, Janssen, Weel & Wielaard, 2014; Hutchinson, Abrams &

Christian, 2008). Daarnaast blijven deze jongeren achter in het vinden van banen door dit grotendeels lagere opleidingsniveau en een hoge mate in discriminatie op de arbeidsmarkt. De hogere kansen voor jongeren die behoren tot de etnische minderheden in het opbouwen van negatief sociaal kapitaal zorgen voor lagere kansen in het opbouwen van positief sociaal kapitaal. De jongeren die behoren tot de etnische minderheden krijgen zo minder kansen in het opbouwen van positieve netwerken en hierbij het verwerven van positief sociaal kapitaal dan autochtone jongeren (De Broucker, 2005; Thijssen, Coenders & Lancee, 2019).

Door de grote mate van discriminatie in de samenleving in samenspraak met het grotere percentage laagopgeleiden binnen de groep van etnische minderheden kan het zo zijn dat de jongeren met een migratieachtergrond minder kansen krijgen om positief sociaal kapitaal op te bouwen dan autochtone leerlingen. De eerste hypothese luidt dan ook als volgt:

[H1]: Jongeren met een migratieafkomst hebben minder positief sociaal kapitaal dan autochtone jongeren.

2.2. De integratie-paradox

Er wordt gedacht dat structurele integratie bijdraagt aan meer verbondenheid met Nederland. Dit kan weer bijdragen aan een hogere mate van acceptatie, waardoor de verwachting luidt dat etnische minderheden minder snel discriminatie zullen ervaren wanneer zij structureel goed zijn geïntegreerd (van den Dikkenberg, 2010). Desondanks wordt er binnen de literatuur een duidelijk paradoxaal empirisch patroon benadrukt. Deze paradox laat zien dat ‘naarmate iemand meer gericht is op een autochtone samenleving en wil integreren, hij of zij ook gevoeliger is voor culturele conflicten en verschijnselen van buitensluiting’ (Buijs, Demant & Hamdy, 2006, p.202). Het blijkt dan ook dat hoger opgeleide migranten van de eerste en tweede generatie in Nederland, die structureel beter geïntegreerd zijn, meer negatieve attitudes met zich meebrengen ten opzichte van autochtonen dan hun lagere opgeleide tegenhangers. Dit wordt ook wel de integratie-paradox genoemd (van Maaren & van de Rijt, 2020). Deze integratie-paradox is een tegenhanger van de intergroup contacttheorie van Allport (1954). Allport (1954) stelt in deze theorie dat sociaal contact relaties tussen meerderheids- en minderheidsgroepen zullen verbeteren naarmate men meer contact heeft met de groep waarmee het individu zich niet identificeert. Desondanks blijkt dat de meerderheidsgroep in Nederland over het algemeen

hoger opgeleid is dan de minderheidsgroep (Tolsma, Lubbers & Gijsberts, 2012). De diversiteit zal op de hogere opleidingsniveaus dus lager zijn dan op de lagere opleidingsniveaus. Hierdoor is de kans dat hoogopgeleide autochtonen eerder in aanraking komen met hoogopgeleide mensen met migratieachtergrond kleiner, waardoor de contacttheorie voor de hogere opleidingsniveaus in mindere mate op zal gaan.

Twee basisprincipes die ten grondslag liggen aan de integratie-paradox zijn: (1) relatieve deprivatie en (2) cognitieve sofisticatie bij hoger opgeleiden. Relatieve deprivatie omvat de perceptie dat iemand, of de groep waar hij of zij aan toebehoort, een oneerlijk nadeel heeft in vergelijking tot andere groepen en zich op deze manier achtergesteld voelt. Hoger opgeleide migranten kunnen zo dus negatieve gevoelens hebben richting autochtonen als zij zich gediscrimineerd en relatief gedeprimeerd voelen, wat voortkomt uit een negatieve verdeling in arbeidsmarktposities ten opzichte van hoogopgeleide autochtonen (de Vroome, Martinovic, & Verkuyten, 2014; Ten Teije, Coenders & Verkuyten, 2013). In de literatuur wordt gesuggereerd dat hoger opgeleide migranten zich meer relatief gedeprimeerd voelen dan lager opgeleiden, omdat zij hun situatie en kansen vergelijken met de meerderheidsgroep en dit als nadelig voor de minderheidsgroep wordt ervaren (Verkuyten, 2016). Tevens zullen etnische minderheden eerder geneigd zijn zichzelf als anders te zien, wanneer ze worden ondergedompeld in een klas waarin het grootste gedeelte autochtoon is (Geven, Kalmijn & van Tubergen, 2016). In het hoger onderwijs zullen migranten eerder omringd zijn bij autochtonen dan lager opgeleide minderheden omdat de meerderheidsgroep over het algemeen hoger opgeleid is dan de minderheidsgroep in Nederland, wat relatieve deprivatie bevordert (Tolsma et al., 2012). Deze relatieve deprivatie kan echter gevolgen met zich meebrengen. Relatieve deprivatie kan namelijk geassocieerd worden met vijandigheid, agressief gedrag, antisociaal gedrag en criminele uitkomsten (Baron, 2003; DeCelles & Norton, 2016; Greitemeyer & Sagioglou, 2017; Mishra & Novakowski, 2016). Ervan uitgaande dat groepsgelijken eerder naar elkaar toe zullen trekken, zullen deze gevolgen de kansen op het opbouwen van negatief sociaal kapitaal vergroten voor jongeren met een migratieachtergrond en zo de kansen op het opbouwen van positief sociaal kapitaal verkleinen.

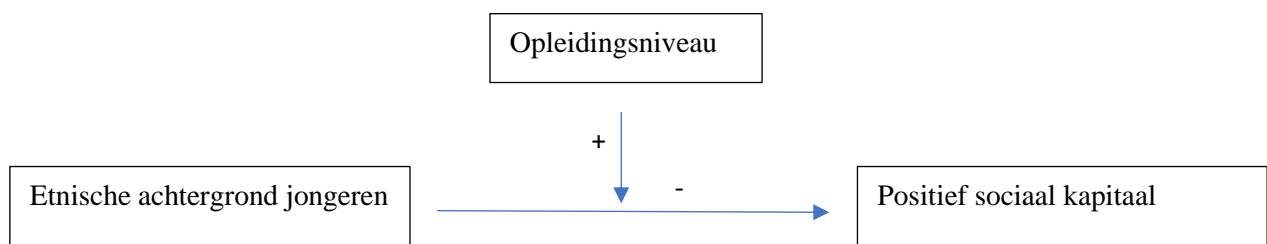
Cognitieve sofisticatie laat zien dat als resultaat van een meer maatschappijkritisch perspectief, dat wordt benadrukt in het hoger onderwijs, migranten meer zijn afgestemd op het ervaren van discriminatie. Zo ontwikkelen zij sneller een negatieve houding ten opzichte van autochtonen. Deze ervaren discriminatie kan in negatieve attitudes zoals een verhoogde kans op criminaliteit en antisociaal gedrag resulteren (Rispen, Janssen, Weel & Wielaard, 2014).

Het probleem wat hierbij komt kijken hangt samen met de sociale identiteitstheorie. Door de voorkeur voor het optrekken met groepsgelijken zullen de etnische minderheden vooral met elkaar optrekken (Mcpherson, Smith-Lovin & Cook, 2001). Hierdoor zal er een groep ontstaan waarin vooral uitsluiting en discriminatie wordt ervaren. Gezien het feit dat door discriminatie antisociaal gedrag en een verhoogde kans op criminaliteit kunnen ontstaan en etnische minderheden door discriminatie minder kansen in het algemeen krijgen, zijn deze mensen eerder omringd binnen hun groep met minder gunstige connecties dan autochtone jongeren. De kansen voor het opbouwen van negatief sociaal kapitaal zal voor deze etnische minderheden dan ook wellicht groter zijn, wat de kansen op het opbouwen van positief sociaal kapitaal verkleint.

Door de hogere mate van ervaren discriminatie op de hogere opleidingsniveaus en de daarmee samenhangende verminderde kans voor etnische minderheden op het opbouwen van positief sociaal kapitaal, luidt de tweede hypothese als volgt:

[H2]: Het effect van etnische achtergrond op de mate van positief sociaal kapitaal neemt toe naarmate het opleidingsniveau van de jongeren stijgt.

3. Methodesectie

3.1. Data

Voor het uitvoeren van het onderzoek wordt de CILS-NL data gebruikt. Deze data omschrijven en verklaren het leven van immigranten en jongvolwassenen in Nederland. De data bestaan uit verschillende waves, waarin de respondenten op verschillende leeftijden zijn geïnterviewd. Zo zijn zij geïnterviewd op leeftijd 14 (wave 1), 15 (wave 2), 16 (wave 3), 17 (wave 4), 18 (wave 5), 19 (wave 6) en 20 (wave 7). Op deze leeftijden zullen respondenten belangrijke ontwikkelingen ervaren in hun levens binnen verschillende domeinen. In dit onderzoek zullen de waves 1, 4 en 6 worden gebruikt (Jaspers, Tubergen & Kalmijn, 2019; Jaspers & Tubergen, 2019a; Jaspers & Tubergen, 2019b), aangezien hier de meest belangrijke data te vinden is om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zoals de etnische

achtergrond, het opleidingsniveau en vragen over netwerken. In de surveys worden drie hoofdthema's besproken, namelijk (1) progressie in school en de arbeidsmarkt, (2) de ontwikkeling van normen, waarden, leefstijlen en attitudes en (3) veranderingen in sociale netwerken en sociale participatie. Het databestand bouwt voort op de 3-wave panel study CILS4EU, waarin respondenten zijn geïnterviewd op 14, 15, 16 en 17-jarige leeftijd in Nederland, Engeland, Duitsland en Zweden (Kalter, Heath, Hewstone, Jonsson, Kalmijn, Kogan & Tubergen, 2016a).

3.2. Operationalisering

De onafhankelijke variabele die gebruikt wordt in dit onderzoek is de etnische achtergrond van de respondent. Deze variabele wordt *migratieachtergrond* genoemd en is gemeten aan de hand van de vragen waar de biologische vader of moeder van de respondent is geboren. Vervolgens zijn respondenten waarvan de biologische moeder of biologische vader uit het buitenland komt gemarkeerd als 'migrant'. Ook respondenten waarvan beide ouders uit het buitenland komen worden als migrant gezien. Deze kregen op de variabele *migratieachtergrond* een 0. De respondenten waarvan beide ouders uit Nederland komen, wordt gezien als 'geen migrant'. Deze kregen op de variabele *migratieachtergrond* een 1. Bij beide variabelen zijn de missende waarden er eerst uit gehaald voordat ze opnieuw zijn gecodeerd naar één dummy-variabele.

Naast de onafhankelijke variabele, is de afhankelijke variabele die in dit onderzoek is gebruikt *positief sociaal kapitaal*. Positief sociaal kapitaal focust zich op de sociale bronnen die een positieve invloed hebben op iemands netwerk (de Haan et al., 2015). Om deze variabele te meten zijn verschillende vragen uit de CILS-NL dataset gebruikt en uiteindelijk samengevoegd. Elke variabele is hierin opnieuw gecodeerd naar een dummy-variabele. Dit is gedaan om uiteindelijk de uitkomsten makkelijker op te kunnen tellen. Bij alle variabelen zijn eerst de missende waarden eruit gehaald voordat ze gebruikt zijn.

Om het positief sociaal kapitaal te kunnen meten zijn verschillende variabelen samengevoegd. Zo valt het kennen van mensen die studeren of naar school gaan onder positief sociaal kapitaal. Zij hebben immers een bevorderende werking op iemands netwerk (de Haan et al., 2015). Daarnaast is de variabele gebruikt die aankaart of de respondent iemand kent in zijn of haar omgeving die een villa bezit, een eigen bedrijf heeft, advocaat of professor is. Deze variabelen zijn gebruikt om na te gaan of de respondenten 'rijke' of 'goed betaalde' mensen kennen in hun netwerk. Vaak hebben deze mensen zelf ook een nuttig netwerk waarin men veel mensen kent, waardoor dit positieve invloed kan hebben op het positief sociaal kapitaal van de

respondent zelf (Granovetter, 2005). Deze variabelen zijn vervolgens opnieuw gecodeerd. Wanneer de respondent geen studenten kent krijgt deze een 0. Als men wel studenten kent, krijgt men een 1. Hetzelfde geldt voor de andere variabelen.

Nadat alle variabelen opnieuw gecodeerd zijn naar dummy's is alles bij elkaar opgeteld. Hoe lager je scoort op deze positief sociaal kapitaal ladder, hoe minder mensen je kent die een positieve invloed hebben op je netwerk. Het kan dus zo zijn dat de respondent weinig mensen kent die studeren of een goede baan hebben, waardoor deze persoon een lage mate aan positief sociaal kapitaal bezit. Respondenten die hoog scoren, kennen juist veel mensen die een positieve invloed hebben op hun netwerk, zoals studenten of goed betaalde mensen. Hun positief sociaal kapitaal is dan ook hoog.

Om het moderatie-effect te meten is gebruik gemaakt van de variabele *opleidingsniveau*. Omdat de respondenten allemaal in de derde klas van de middelbare school zaten, vallen al deze respondenten officieel nog onder 'lager opleidingsniveau' (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019b). Zij zitten immers nog in de onderbouw. Om deze reden is ervoor gekozen het opleidingsniveau als volgt in te delen: wanneer men op vmbo-niveau zit, wordt men gezien als 'laag opgeleid'. Het maakt hierbij niet uit of men vmbo-basis, vmbo-kader, vmbo-gt of vmbo-t doet. Wanneer men op het niveau havo zit, wordt men als gemiddeld opgeleid gezien. Vwo wordt als hoogopgeleid gezien. Dit bestaat zowel uit atheneum als gymnasium.

3.3. Controlevariabele

De controlevariabele die wordt gebruikt in dit onderzoek is 'geslacht van de respondent'. Deze variabele wordt gebruikt omdat over het algemeen blijkt dat vrouwen een kleiner netwerk hebben dan mannen. Tevens blijken vrouwen een lagere status van contacten te hebben dan mannen. Hierdoor leveren deze contacten minder succes of voordelen op voor een succesvolle loopbaanontwikkeling (Kreft, van Emmerik & Bulder, 1996). Om te bekijken of geslacht niet ook een invloed heeft op de mate van positief sociaal kapitaal, wordt deze variabele gebruikt. Deze is opnieuw gecodeerd naar de variabele *vrouw*, waarin een 0 staat voor *man* en een 1 staat voor *vrouw*. Als laatste is de gehele N gelijkgetrokken, waardoor deze 2629 betreft.

Tabel 1. Beschrijvende statistiek (N=2629)

	Minimum	Maximum	Gem./Prop.	SD
Positief sociaal kapitaal	.00	8.00	4.262	2.049
Migratieachtergrond	.00	1.00	.269	-
Opleiding laag	.00	1.00	.561	-
Opleiding gemiddeld	.00	1.00	.206	-
Opleiding hoog	.00	1.00	.234	-
Vrouw	.00	1.00	.578	-

3.4. Beschrijvende statistieken

De variabele *positief sociaal kapitaal* loopt van 0 tot 8 punten, waarbij het gemiddelde 4.262 is. De standaarddeviatie hierbij is 2.049, wat betekent dat de getallen over het algemeen redelijk veel van het gemiddelde verschillen. De variabele *migratieachtergrond* heeft alleen een 1 of 0 toegerekend gekregen, wat het een ratio variabele maakt. De proportie hierbij is 26,9% mensen met een migratieachtergrond. Het *opleidingsniveau* is opgedeeld in drie dummy variabelen: opleiding laag, opleiding gemiddeld en opleiding hoog. Het lage opleidingsniveau bestaat uit 56.1% mensen met een laag opleidingsniveau. Bij het gemiddelde opleidingsniveau bestaat de variabele uit 20.6% aan mensen met een gemiddeld opleidingsniveau. Binnen de variabele ‘opleiding hoog’ bestaat 23.4% uit mensen met een hoog opleidingsniveau. Als laatste is de controlevariabele *vrouw*. Ook dit is een ratio variabele en heeft alleen een 0 of een 1. De proportie hierbij is 57,8% vrouw.

4. Resultaten

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal: “*In hoeverre bepaalt de etnische achtergrond van jongeren zijn of haar omvang in positief sociaal kapitaal en in welke mate speelt opleidingsniveau hierin een rol?*” Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van een regressieanalyse. In tabel 2 staan de gevonden resultaten van de oorspronkelijke meting.

In tabel 2 - model 1 is te zien dat migratieachtergrond een negatief effect heeft op positief sociaal kapitaal. Wanneer men dus een migratieachtergrond heeft, heeft men lager positief sociaal kapitaal dan wanneer men geen migratieachtergrond heeft ($b=-0.625$; $t=-7.004$; $p<0.001$). Dit is in lijn met de eerste hypothese. Wanneer er hierna gecontroleerd wordt voor geslacht (tabel 2 - model 2), zien we dat het effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal nog steeds significant blijft ($b=-0.531$; $t=-6.101$; $p<0.001$). Tevens blijkt het

hoofdeffect van het gemiddelde opleidingsniveau op positief sociaal kapitaal significant te zijn ($b=0.774$; $t=7.807$; $p<0.001$). Wanneer men dus een gemiddeld opleidingsniveau heeft, scoort men 0.774 punten hoger op positief sociaal kapitaal dan wanneer men laag opgeleid is. Ook het hoofdeffect van het hoge opleidingsniveau op positief sociaal kapitaal is significant ($b=1.101$; $t=11.572$; $p<0.001$). Wanneer men dus hoog opgeleid is, scoort men 1.101 punten hoger op positief sociaal kapitaal dan wanneer men laag opgeleid is. Desondanks blijkt wel dat de aangepaste R^2 maar 0.018 betreft in tabel 2 - model 1 ($F=49.057$; $p<0.001$; $R^2=0.018$) en 0.075 in tabel 2 - model 2 ($F=54.514$; $p<0.001$; $R^2=0.075$), waardoor de onverklaarde variantie 92,5% is.

Voor het toetsen van de tweede hypothese wordt opleidingsniveau als moderatievariabele gebruikt. Hiervoor zijn eerst interacties gemaakt. Zo is de variabele van het lage opleidingsniveau vermenigvuldigd met de variabele migratieachtergrond. Dit is ook gedaan met het gemiddelde en het hoge opleidingsniveau. Daarna zal worden gekeken hoe deze interacties samenhangen met het effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal. Wanneer er wordt gekeken naar tabel 2 – model 3 zien we dat het effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal nog steeds significant blijft ($b=-0.739$, $t=-6.611$; $p<0.001$). Ook als we controleren voor geslacht ($b=-0.739$; $t=-6.611$; $p<0.001$). Uit de tabel kan worden afgelezen dat het lage opleidingsniveau als referentiecategorie is genomen. Uit de resultaten blijkt dat er een significant verschil is in het effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal voor verschillende opleidingsniveaus. Het blijkt namelijk dat het negatieve effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal afneemt met 0.383 op de gemiddelde opleidingsniveaus in vergelijking met lage opleidingsniveaus ($b=0.383$; $t=1.713$; $p<0.05$). De resultaten laten tevens zien dat het negatieve effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal nog sterker afneemt op hogere opleidingsniveaus in vergelijking met de lagere opleidingsniveaus, namelijk met 0.673 ($b=0.673$; $t=2.973$; $p<0.01$). Naarmate het opleidingsniveau dus stijgt, neemt het negatieve effect van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal af. Dit is niet in lijn met de tweede hypothese. Hier blijkt ook dat de R^2 .078 betreft in het derde model ($F=38.095$; $p<0.001$; $R^2=.078$), waardoor hier de onverklaarde variantie 92,2% is.

Om zekerder te zijn van de significante effecten van etnische achtergrond op het positief sociaal kapitaal is een robuustheidscheck uitgevoerd. Hierbij is etnische achtergrond niet gemeten aan de hand van de achtergrond van de biologische vader of moeder van de respondent, maar is naar de achtergrond van de respondent zelf gevraagd. Desondanks blijken de resultaten

nog steeds significant te zijn ($F=42.463$; $p<0.001$; $R^2=0.073$). In bijlage 1 zijn de resultaten van de robuustheidscheck te vinden.

Tabel 2. Regressieanalyses, effecten etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal

	<i>Model 1</i>	<i>Model 2</i>	<i>Model 3</i>
	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>
Migratieachtergrond	-.625*** (.089)	-.531*** (.087)	-.739*** (.112)
Vrouw		.212** (.078)	.206** (.078)
Opleiding gemiddeld		.774*** (.099)	.666*** (.116)
Opleiding hoog		1.101*** (.095)	.943*** (.108)
Migratieachtergrond*opleiding gemiddeld			.383* (.224)
Migratieachtergrond*opleiding hoog			.673** (.226)
Constante	4.431*** (.046)	3.866*** (.073)	3.932*** (.074)
R ²	.018	.075	.078
F	49.057***	54.514***	38.095***

Noot: Standaarddeviatie staat tussen haakjes, eenzijdige toetsing

*** $p<.001$, ** $p <.01$, * $p < .05$

5. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraag: *“In hoeverre bepaalt de etnische achtergrond van jongeren zijn of haar omvang in positief sociaal kapitaal en in welke mate speelt opleidingsniveau hierin een rol?”* Hierbij is de focus gelegd op de positieve kanten van het sociaal kapitaal en is er specifiek gekeken naar jongeren.

Uit de resultaten is gebleken dat jongeren met een migratieachtergrond in mindere mate positief sociaal kapitaal bezitten dan jongeren met een Nederlandse achtergrond. Dit is in lijn met de eerste hypothese: *“Jongeren met een migratieafkomst hebben minder positief sociaal kapitaal dan autochtone jongeren”*. Dit kan volgens de theorieën die beschreven zijn in het theoretisch kader worden verklaard. De *sociale identiteitstheorie* heeft hierbij verondersteld dat individuen eerder met mensen optrekken die op hen lijken (Turner & Reynolds, 2010). De *realistische conflicttheorie* (Coser, 1957) voegde hier nog aan toe dat dit kan zorgen voor positieve gevoelens naar de in-group en negatieve gevoelens naar de out-group, wat kan leiden tot discriminatie. In dit onderzoek zien we deze theorieën terugkomen door de grote mate van discriminatie naar etnische minderheden in de Nederlandse samenleving en de uitsluiting van deze minderheden die hierbij komt kijken. Deze discriminatie kan enerzijds zorgen voor negatieve attitudes zoals crimineel gedrag. Anderzijds kan dit zorgen voor het vormen van groeperingen, waarbij etnische minderheden vooral naar hun eigen groep zullen toetrekken. Hierdoor zullen deze etnische minderheden omringd zijn met connecties die ook worden uitgesloten. Dit kan hun mate van positief sociaal kapitaal beperken.

De tweede hypothese is in dit onderzoek echter niet bevestigd. Deze luidt als volgt: *“Het effect van etnische achtergrond op de mate van positief sociaal kapitaal neemt toe naarmate het opleidingsniveau van de jongere stijgt.”* Deze hypothese was opgesteld aan de hand van de *integratie-paradox*. De theorie laat zien dat naarmate iemand meer gericht is op een autochtone samenleving en hierin zou willen integreren, deze persoon ook gevoeliger is voor culturele conflicten en verschijnselen van buitensluiting (Buijs, Demant & Hamdy, 2006). Uit de resultaten is echter een tegengesteld significant effect gebleken: hoe hoger iemand is opgeleid, hoe minder sterk het effect is van etnische achtergrond op positief sociaal kapitaal. Het zou zo kunnen zijn dat jongeren op hogere opleidingsniveaus vaker mensen kennen met betere connecties, ongeacht etnische achtergrond. Dit kan simpelweg komen doordat de kansen groter zijn om mensen met positieve connecties te kennen op hogere opleidingsniveaus, aangezien deze mensen vaak hogere economische statussen hebben. Wanneer men dus een hoger opleidingsniveau heeft, heeft diegene wellicht hogere kansen om mensen te kennen met

positieve hulpbronnen. Voor mensen met een lager opleidingsniveau is dat anders. Hierbij heb je bijvoorbeeld meer contacten van je ouders nodig. Bij hogere opleidingsniveaus heb je vaak al klasgenoten met positieve contacten, ongeacht de etnische achtergrond van de persoon. Zo kan het effect van etnische achtergrond op de mate van positief sociaal kapitaal bij hoger opgeleiden minder sterk zijn.

Tevens was de verklaarde variantie een opvallend gegeven uit de resultaten. Het eerste model, wat aansluit op hypothese 1, heeft een verklaarde variantie van 1.8%. Hieruit blijkt dat 1.8% van de mate van positief sociaal kapitaal verklaard kan worden door etnische achtergrond. De verklaarde variantie van model 2, waar de focus ligt op hypothese 1 met controlevariabele, neemt toe naar 7.5%. Dit betekent dat ook geslacht een rol speelt in de mate van positief sociaal kapitaal. De verklaarde variantie van model 3, welke hoort bij hypothese 2, is 7.8%. De verklaarde variantie is dus, met toevoeging van de interacties, weer gestegen ten opzichte van model 2. De robuustheidscheck in de bijlage laat tevens zien dat ondanks de verschillende metingen van de onafhankelijke variabele *migratieachtergrond*, het effect op positief sociaal kapitaal voor beide hypothesen significant blijft en er geen verschillen te vinden zijn.

Door de significante resultaten en de verklaarde varianties kan worden gesuggereerd dat de sociale identiteitstheorie en de realistische conflicttheorie toepasbaar zijn op dit onderwerp. Desondanks is de verklaarde variantie aan de lage kant en blijkt dat geslacht ook een rol speelt binnen het effect van etnische achtergrond op de mate van positief sociaal kapitaal. Binnen de theorieën zelf wordt geen onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen, wat vraagtekens kan zetten bij het gebruik van deze theorieën in verschillende contexten. Het is dus aan te raden voor vervolgonderzoek om ook te kijken naar de rol van geslacht, wat wellicht nieuwe inzichten kan bieden binnen deze theorieën. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat door de hogere ambities van vrouwen om door te groeien binnen het werkveld (Van der Stel, 2016), zij wellicht meer waarde hechten aan het verzamelen van positieve netwerken in vergelijking tot mannen. Tevens is er in dit onderzoek alleen een focus gelegd op jongeren en niet naar volwassenen. Ook dit kan resulteren in onzekerheden bij het gebruik van de theorieën voor het verklaren van hypothese 1. Het kan zo zijn dat jongeren momenteel vooral meeliften op de mate van positief sociaal kapitaal van hun ouders in plaats van dat zij zelf veel mensen met positieve connecties kennen. Daarnaast is de tweede hypothese, welke werd ondersteund door de *integratie-paradox*, in zijn geheel verworpen voor dit onderzoek. Ook dit roept vraagtekens op in hoeverre deze theorie toepasbaar is in verschillende contexten. Hierbij zou het ook zo kunnen zijn dat volwassenen en jongeren van elkaar verschillen. De integratie-paradox zou wellicht wel kunnen gelden in

een oudere leeftijdscategorie, gezien het feit dat volwassenen over het algemeen meer etnocentrisch handelen dan jongeren (de Koster & van der waal, 2014). Autochtone volwassenen zouden wellicht zo meer negatieve attitudes hebben naar etnische minderheden wanneer deze groep te veel gaat lijken op de autochtone groep, gezien het feit dat de baankansen voor de autochtone groep in gevaar kunnen komen door deze goed geïntegreerde etnische minderheden. Het zou interessant zijn voor toekomstig onderzoek om een onderscheid te maken tussen volwassenen en jongeren en dit te vergelijken met elkaar. Dit zou nieuwe deuren kunnen openen met betrekking tot deze theorieën.

Ondanks de significante effecten is er een aantal beperkingen te vinden in dit onderzoek. Allereerst is de meting van de afhankelijke variabele *positief sociaal kapitaal* gemeten aan de hand van een klein aantal vragen. Zo is deze variabele gemeten aan de hand van de vraag of de respondent vrienden heeft die studeren en of deze persoon mensen kent die goed betaald worden. Om de validiteit binnen dit onderzoek te vergroten wordt voor vervolgonderzoek aangeraden hier dieper op in te gaan en een breder scala aan vragen te stellen met betrekking tot de mate van positief sociaal kapitaal. Zo wordt gesuggereerd meer vragen te stellen over de hoeveelheid aan positieve netwerken. Daarnaast is er niet ingegaan op de sterkte van deze netwerken en de hoeveelheid personen die de respondent kent van de betreffende categorie binnen het positief sociaal kapitaal. Of de respondent dus één persoon kent die een positieve invloed heeft op zijn/haar netwerk of meerdere is niet onderzocht. Tevens is niet onderzocht of het verre kennissen zijn of echte vrienden. Voor vervolgonderzoek wordt dus aangeraden de hoeveelheid en ook de sterkte van de positieve banden mee te nemen.

Daarnaast zijn de negatieve aspecten van sociaal kapitaal niet meegenomen in de methoden. Het is dus niet te achterhalen of iemand die veel positieve relaties heeft, ook veel negatieve netwerken heeft en in hoeverre dit invloed heeft. Dit kan de validiteit van het onderzoek negatief beïnvloeden. De laatste beperking komt neer op het aantal jongeren dat is geïnterviewd. Voor dit onderzoek zijn er alleen jongeren geïnterviewd die in de derde klas van de middelbare school zaten. Zo kan generalisatie naar alle jongeren in Nederland moeilijk worden nagestreefd. Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om een breder scala aan leeftijden te interviewen en eventuele verschillen nader te onderzoeken om zo de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten.

Het blijkt dan ook dat dit onderzoek daadwerkelijk een bijdrage heeft geleverd aan de wetenschap. Zo blijkt ondanks de tegenstrijdige theorieën dat etnische achtergrond een negatief effect heeft op positief sociaal kapitaal van jongeren. Tevens blijkt het effect van etnische

achtergrond op het positief sociaal kapitaal van jongeren toe te nemen naarmate het opleidingsniveau afneemt.

Literatuur

Adler, P. S., & Kwon, S. W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of management review*, 27(1), 17-40.

Agirdag, O. (2016). Etnische diversiteit in het onderwijs.

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Almgren, G., Magarati, M., & Mogford, L. (2009). Examining the influences of gender, race, ethnicity, and social capital on the subjective health of adolescents. *Journal of adolescence*, 32(1), 109-133.

Andersson, M. A. (2018). Higher education, bigger networks? differences by family socioeconomic background and network measures. *Socius*, 4, 2378023118797217.

Atkinson, T., Liem, R., & Liem, J. H. (1986). The social costs of unemployment: Implications for social support. *Journal of health and social behavior*, 317-331.

Baker, W., & Dutton, J. E. (2007). Enabling positive social capital in organizations. *Exploring positive relationships at work: Building a theoretical and research foundation*, 325345.

Baron, S. W. (2003). Self-control, social consequences, and criminal behavior: Street youth and the general theory of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40, 403-425. doi:10.1177/0022427803256071

Bosch, M. (1998). Naar een deltaplan voor total E-quality en diversiteit in de universiteit. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 1(4).

Bourdieu, P. (2009) *The Forms of Capital*. In: R. Collins en M. Makowsky (red.) *The Discovery of Society*. New York: Mcgraw-Hill.

Brethouwer, M. W. (2018). *Etnische verschillen op de arbeidsmarkt* (Bachelor's thesis).

Broucker, P. (2005). *Without a paddle: What to do about Canada's young drop-outs*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks.

Buijs, F.J., Demant, F., Hamdy, A. (2006) *Strijders van eigen bodem. Radicale en democratische moslims in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Calvó-Armengol, A., Patacchini, E., & Zenou, Y. (2009). Peer effects and social networks in education. *The Review of Economic Studies*, 76(4), 1239-1267.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019a, augustus 7). *Wat verstaat het CBS onder een allochtoon?* <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/specifiek/wat-verstaat-het-cbs-onder-een-allochtoon->

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019b, augustus 17). *Opleidingsniveau*.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/33/verschil-levensverwachting-hoog-en-laagopgeleid-groeit/opleidingsniveau>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021a, maart 28). *Voortijdig schoolverlaters; geslacht, leeftijd en migratieachtergrond*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/84781NED>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021b, 12 februari). *Hoe verschillen opleiding en schoolkeuze naar migratieachtergrond?* <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoe-verschillen-opleiding-en-schoolkeuze-naar-migratieachtergrond->

Chu, P. S., Saucier, D. A., & Hafner, E. (2010). Meta-analysis of the relationships between social support and well-being in children and adolescents. *Journal of social and clinical psychology, 29*(6), 624-645.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology, 94*, S95-S120.

Coser, L. A. (1957). Social conflict and the theory of social change. *The British Journal of Sociology, 8*(3), 197-207.

DeCelles, K. A., & Norton, M. I. (2016). Physical and situational inequality on airplanes predicts air rage. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 113*, 5588–5591. doi:10.1073/pnas.1521727113

De Koster, W., & van der Waal, J. (2014). Botsende opvattingen over etnische diversiteit en sociale orde: Hoe zijn verschillen tussen lager- en hoger opgeleiden te verklaren?.

Dikkenberg, N. C. (2010). *De integratieparadox in Nederland; Waardoor ervaren hoger opgeleide etnische minderheden discriminatie in Nederland?* (Master's thesis).

Duin, C. V., Centraal Bureau voor de Statistiek CBS., Jong, A., & Broekman, R. (2006). *Regionale bevolkings- en allochtonenprognose 2005-2025*. NAI uitgevers.

Ferlander, S. (2007) The Importance of Different Forms of Social Capital for Health. *Acta Sociologica*, 50(2): 115-128.

Fischer, C. S. (1982). *To dwell among friends: Personal networks in town and city*. University of Chicago Press.

Geven, S., Kalmijn, M., & van Tubergen, F. (2016). The ethnic composition of schools and students' problem behaviour in four European countries: the role of friends. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(9), 1473-1495

Granovetter, M. (2005). The impact of social structure on economic outcomes. *Journal of economic perspectives*, 19(1), 33-50.

Greitemeyer, T., & Sagioglou, C. (2017). Increasing wealth inequality may increase interpersonal hostility: The relationship between personal relative deprivation and aggression. *The Journal of Social Psychology*, 157, 766–776. doi:10.1080/00224545.2017.1288078

Groot, N., Jong, G. D., & Schout, G. (2013). Sociale netwerken bij Eigen Kracht-conferenties. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 22(3), 65-84.

Haan, J., Baay, P., & Yerkes, M. (2015). Positief en negatief sociaal kapitaal van mbo-jongeren: sociale ongelijkheid naar opleidingsniveau?. *Sociologie*, 11(3), 424-448.

Hutchinson, P., Abrams, D. & Christian, J. (2008) The Social Psychology of Exclusion. In: Abrams, D., Christian, J. & Gordon, D. *Multidisciplinary handbook of Social Exclusion Research*. Hoboken NJ: John Wiley & Sons.

Jaspers, dr. E. (Utrecht University); Tubergen, prof. dr. F. van (Utrecht University); Kalmijn, prof. dr. M. (Utrecht University) (2019): *CHILDREN OF IMMIGRANTS LONGITUDINAL SURVEY IN THE NETHERLANDS (CILSNL) - WAVE 1. REDUCED VERSION VI.3.0*. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-zcf-ucxj>

Jaspers, dr. E. (Utrecht University); Tubergen, prof. dr. F. van (Utrecht University) (2019a): *CHILDREN OF IMMIGRANTS LONGITUDINAL SURVEY IN THE NETHERLANDS (CILSNL) - WAVE 4. REDUCED VERSION V4.1.0*. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-22h-a5bh>

Jaspers, dr. E. (Utrecht University); Tubergen, prof. dr. F. van (Utrecht University) (2019b): *CHILDREN OF IMMIGRANTS LONGITUDINAL SURVEY IN THE NETHERLANDS (CILSNL) - WAVE 6. REDUCED VERSION V6.0.1*. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-zfa-j297>

Kalter, F., Heath, A. F., Hewstone, M., Jonsson, J., Kalmijn, M., Kogan, I., van Tubergen, F., Kroneberg, C., Andersson Rydell, L. & Brodin Låftman, S. (2013). Children of immigrants longitudinal survey in Four European Countries (CILS4EU) – Full version. Data file for on-site use. GESIS Data Archive, Cologne, ZA5353 Data file Version 1.2.0, doi:10.4232/cils4eu.5353.1.2.0.

Kreft, C., I.H. van Emmerik & A. Bulder (1996), Netwerken op het werk. Het sociaal kapitaal model toegepast op mannen en vrouwen in een academische setting, Utrecht: Universiteit Utrecht: vakgroep Sociologie (paper).

Lin, N. (2000) Inequality in Social Capital. *Contemporary Sociology*, 29: 785-795.

Lith, S. E. (2016). *Sociaal kapitaal: het effect van inkomen en de rol van geslacht* (Bachelor's thesis).

Maaren, F. M., & van de Rijt, A. (2020). No integration paradox among adolescents. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(9), 1756-1772.

Machin, S., & Manning, A. (1999). The causes and consequences of longterm unemployment in Europe. *Handbook of labor economics*, 3, 3085-3139.

McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Brashears, M. E. (2006). Social isolation in America: Changes in core discussion networks over two decades. *American sociological review*, 71(3), 353-375.

McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual review of sociology*, 27(1), 415-444.

Mishra, S., & Novakowski, D. (2016). Personal relative deprivation and risk: An examination of individual differences in personality, attitudes, and behavioral outcomes. *Personality and Individual Differences*, 90, 22–26. doi:10.1016/j.paid.2015.10.031

Omlo, J. (2014). Copingstrategieën bij ervaringen van discriminatie. Een verkennende literatuurstudie. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken.

Pot, S. J. (2017). *De kronieken van de Nederlandse universiteit. Een zoektocht naar diverse diversiteit* (Master's thesis).

Pulinx, R. (2016). Sociale netwerken en inburgering. Een explorerend onderzoek naar het zichtbaar maken van de sociale netwerken van nieuwkomers.

Rijksoverheid (2017). [online] Kamerbrief over beleid voor wetenschappelijk talent. Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/01/11/kamerbrief-overbeleid-voor-wetenschappelijk-talent> [28 februari 2017]

Rispens, S., Janssen, S., Weel, A., & Wielaard, P. (2014). Kennisdossier Discriminatie. Retrieved from <http://www.arboportaal.nl/externe-bronnen/inhoud/instrumenten/kennisdossier-discriminatie>

Robison, L. J., Schmid, A. A., & Siles, M. E. (2002). Is social capital really capital?. *Review of social economy*, 60(1), 1-21.

Scheepers, P., Gijsberts, M., & Coenders, M. (2002). Ethnic exclusionism in European countries. Public opposition to civil rights for legal migrants as a response to perceived ethnic threat. *European sociological review*, 18(1), 17-34.

Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R., & Sherif, C. (1961). *Inter-group conflict and cooperation: The Robbers Cave experiment*. Norman, OK: University of Oklahoma Press.

Son, J., & Lin, N. (2008). Social capital and civic action: A network-based approach. *Social Science Research*, 37(1), 330-349.

Stevens, P. A., Clycq, N., Timmerman, C., & Van Houtte, M. (2011). Researching race/ethnicity and educational inequality in the Netherlands: A critical review of the research literature between 1980 and 2008. *British Educational Research Journal*, 37(1), 5-43.

Ten Teije, I., Coenders, M., & Verkuyten, M. (2013). The paradox of integration: Immigrants and their attitude toward the native population. *Social Psychology*, 44(4), 278-288.

Thijssen, L., Coenders, M., & Lancee, B. (2019). Etnische discriminatie op de Nederlandse arbeidsmarkt. *Mens en maatschappij*, 94(2), 141-176.

- Timmermans, A., Kuyper, H., & van der Werf, G. (2012). Schooladviezen en onderwijsloopbanen. *Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvisering*. Gronings Instituut voor Onderwijs van Onderwijs, Rijksuniversiteit Groningen.
- Tolsma, Lubbers, & Gijsberts. (2012). Education and cultural integration among ethnic minorities and natives in the Netherlands: A test of the integration paradox. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(5), 793-813.
- Turner, J. C., & Reynolds, K. J. (2010). The story of social identity. In *Rediscovering social identity: Key readings*. Psychology Press, Taylor & Francis.
- Van Bohemen, S., Kemmers, R., & de Koster, W. (2012). Seculiere intolerantie. *Sociologie*, 8(2), 199-218.
- Van der Stel, C. W. (2016). *Het Glazen Plafond: De Invloed van de Masculiene Organisatiecultuur op de Erkenning en Ambitie van Vrouwen* (Master's thesis).
- Verkuyten, M. (2016). The Integration Paradox: Empiric evidence from the Netherlands. *American Behavioral Scientist*, 60(5-6), 583-596.
- Villalonga-Olives, E., & Kawachi, I. (2017). The dark side of social capital: A systematic review of the negative health effects of social capital. *Social Science & Medicine*, 194, 105-127.
- Vroome, T., Martinovic, B., & Verkuyten, M. (2014). The integration paradox: Level of education and immigrants' attitudes towards natives and the host society. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 20(2), 166–175.
- Wacquant, L. J. (1998). Negative social capital: State breakdown and social destitution in America's urban core. *Netherlands journal of housing and the built environment*, 13(1), 25-40.
- Wijnen, L. W. (2018). *De invloed van sociaal kapitaal op arbeidsmarktsucces* (Bachelor's thesis).

BIJLAGE 1

Robuustheidscheck

Tabel 3. Regressieanalyse met een verandering in meting van migratieachtergrond

	<i>Model 1</i>	<i>Model 2</i>	<i>Model 3</i>
Migratieachtergrond	-.924*** (.164)	-.793*** (.159)	-.1.108*** (.194)
Vrouw		.217** (.078)	.210** (.078)
Opleiding gemiddeld		.785*** (.099)	.733*** (.102)
Opleiding hoog		1.130*** (.095)	1.075*** (.097)
Migratieachtergrond*opleiding gemiddeld			.808* (.414)
Migratieachtergrond*opleiding hoog			1.137** (.464)
Constante	4.304*** (.041)	3.747*** (.069)	3.774*** (.069)
R ²	.012	.015	.073
F	31.811***	20.809***	42.463***

Noot: Standaarddeviatie staat tussen de haakjes

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$